

УДК 796.071.4.001

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/36-3-36>**Олена СОПОТНИЦЬКА,***orcid.org/0000-0003-2527-5097*

кандидат педагогічних наук,

викладач кафедри теоретичних основ і методики фізичного виховання
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
(Тернопіль, Україна) *sopotnickaa@gmail.com***Ірина МАШТАЛЕР,***orcid.org/0000-0001-5033-2562*

кандидат наук з фізичного виховання та спорту,

доцент кафедри теоретичних основ і методики фізичного виховання
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
(Тернопіль, Україна) *pqtnitsa13@gmail.com*

СТРУКТУРНО-ПЕДАГОГІЧНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ТРЕНЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІГРОВИХ ВИДАХ СПОРТУ

У процесі дослідження на основі використання педагогічного моделювання розроблено структурно-педагогічну модель формування готовності майбутніх вчителів фізичної культури до тренерської діяльності в ігрових видах спорту.

Метою дослідження стало розкриття сутності структурно-педагогічної моделі формування готовності майбутніх вчителів фізичної культури до тренерської діяльності в ігрових видах спорту. До складу моделі увійшли такі блоки: мотиваційно-цільовий (мета, завдання, принципи, підходи), процесуально-діяльнісний (педагогічні умови, навчальні дисципліни, методи), оцінювально-результативний (компоненти, рівні, результат). Обрано загально-дидактичні принципи (свідомості та активності; наочності, доступності та індивідуалізації, систематичності), принципи фізичного виховання (принцип гармонійного розвитку особистості, принцип зв'язку із життєдіяльністю, принцип оздоровчої спрямованості), підходи (компетентнісний, особистісно-орієнтований, акмеологічний та діяльнісний).

Методи навчання поділені за джерелом знань на словесні (пояснення, розповідь, бесіда, лекція, дискусія); наочні (демонстрація, показ); практичні (вправи, практичні заняття); за рівнем пізнавальної діяльності (пояснювально-ілюстративні, проблемні, частково-пошукові, дослідницькі засоби, форми).

Конкретизовано компоненти готовності майбутніх вчителів фізичної культури до тренерської діяльності в ігрових видах спорту (мотиваційний, науково-теоретичний, практичний, психофізіологічний і фізичний), уточнено критерії та визначено показники за високим (творчим), середнім (репродуктивним) і низьким (стихийним) рівнями. Розроблена структурно-педагогічна модель формування готовності майбутніх вчителів фізичної культури до тренерської діяльності найбільш повно відображає розвиток досліджуваного феномена.

Ключові слова: вчитель фізичної культури, структурно-педагогічна модель, тренерська діяльність, ігрові види спорту.

Olena SOPOTNYTSKA,*orcid.org/0000-0003-2527-5097*

Candidate of Pedagogical Sciences,

Teacher at the Department of Theoretical Foundations and Methods Physical Education
Volodymyr Hnatyuk Ternopil National Pedagogical University
(Ternopil, Ukraine) *sopotnickaa@gmail.com***Iryna MASHTALER,***orcid.org/0000-0001-5033-2562*

Candidate of Sciences in Physical Education and Sports,

Associate Professor at the Department of Theoretical Foundations and Methods Physical Education
Volodymyr Hnatyuk Ternopil National Pedagogical University
(Ternopil, Ukraine) *pqtnitsa13@gmail.com*

STRUCTURAL AND PEDAGOGICAL MODEL OF FORMATION OF READINESS OF FUTURE TEACHERS OF PHYSICAL CULTURE FOR COACHING ACTIVITI IN GAME SPORTS

In the course of research on the basis of the use of pedagogical modeling, a structural and pedagogical model for the formation of the readiness of future teachers of physical culture is developed to coaching activities in gaming sports.

The purpose of the study was the disclosure of the essence of the structural and pedagogical model of the formation of future teachers of physical culture to coaching activity in gaming sports. The model includes the following blocks: motivational-target (purpose, tasks, principles, approaches), procedural-activity (pedagogical conditions, educational disciplines, methods), evaluation-productive (components, levels, result).

The general scientific principles (consciousness and activity; visibility, availability, systematics), principles of physical education (the principle of harmonious development of personality, the principle of communication with the life, the principle of health orientation), approaches (competent, personally oriented, acmeological and activity) are chosen. Training methods are divided by the source of knowledge on verbal (explanation, story, conversation, lecture, discussion); on visual (demonstration, show); for practical (exercises, practical classes); by level of cognitive activity (explanatory illustrative, problem, partial search, research, forms).

The components of the readiness of future teachers of physical culture to coaching activity in gaming sports (motivational, scientific and theoretical, practical, psychophysiological and physical) are specified, the criteria and indicators for high (creative), medium (reproductive) and low (spontaneous) levels are specified. Thus, a structural and pedagogical model for the formation of the readiness of future teachers of physical culture to coaching activity is most fully reflecting the development of the studied phenomenon.

Key words: *physical education teacher, structural-pedagogical model, coaching activity, game sports.*

Постановка проблеми. Багатогранність професійної діяльності тренера з ігрових видів спорту (волейболу, баскетболу, гандболу, футболу) вимагає від фахівців використовувати у своїй практичній діяльності положення спортивної та професійної педагогіки, теорії та методики спортивного тренування, теорії та методики обраного виду спорту, анатомії, фізіології, біохімії, біомеханіки, спортивної медицини, психології. Проблема полягає у тому, що як тільки тренер увійшов у спортивний зал, він відразу стає для гравців команди фахівцем із конкретного ігрового виду спорту, спортивним педагогом і психологом, фізіологом, спортивним лікарем, соціальним партнером. Головне завдання його спортивної діяльності полягає в досягненні спортивного результату та перемоги у змаганнях.

Отже, високопрофесійний та успішний тренер з ігрових видів спорту повинен глибоко та різнобічно знати свій вид професійної діяльності, обраний ним вид спорту в усіх його нюансах, вміти готувати своїх спортсменів до змагань. Тобто, без належного рівня сформованості показників мотиваційного, науково-теоретичного, практичного, психофізіологічного та фізичного компонентів готовності до тренерської діяльності вчитель фізичної культури не зможе підготувати ігрову команду з волейболу, баскетболу, гандболу, футболу.

Аналіз останніх досліджень. У науковій літературі всебічно висвітлено загальні аспекти підготовки майбутніх вчителів фізичної культури (А. Воронов, М. Карченкова, А. Конох, О. Проніков, Л. Сущенко, О. Тимошенко, Б. Шиян), досліджено можливості компетентнісного підходу у

формуванні професіоналізму вчителів фізичної культури (В. Зданюк, О. Онопрієнко, Н. Самсутіна, В. Троценко, Н. Фазлєєв, А. Чепелюк), проаналізовано психолого-педагогічні підходи до формування готовності вчителів фізичної культури до різних видів професійної діяльності (К. Дроздова, Є. Жуковський, Р. Карпюк, М. Карченкова, О. Котова, Р. Маслюк).

Останніми десятиліттями науковці (Ж. Бережна, А. Блеєр, Н. Волянюк, І. Григоровіч, Т. Михайлова, Є. Романіна, О. Чугреєва) активно вивчають професійну діяльність тренера. Встановлено, що психолого-педагогічні аспекти професіоналізму тренера висвітлено у працях О. Басенка, Є. Закоłodної, П. Кандиби, О. Нагорняк, Т. Полякової, Г. Проценко, В. Федорова. У дослідженні К. Маркова проаналізовано професійну підготовку майбутніх тренерів з ігрових видів спорту. Загальні механізми формування готовності майбутніх вчителів фізичної культури до тренерської діяльності висвітлено у роботах О. Ємця, О. Когана, А. Сватєєва, О. Свєртнева.

Метою статті стало розкриття сутності структурно-педагогічної моделі формування готовності майбутніх вчителів фізичної культури до тренерської діяльності в ігрових видах спорту.

Виклад основного матеріалу. У багатьох навчальних закладах України педагогічне моделювання фахівця активно використовується для опису видів професійної діяльності, опису функцій, які повинен виконувати майбутній фахівець на своєму робочому місці. На основі педагогічного моделювання визначається необхідний

перелік теоретичних знань, вмінь і навичок. Загалом кінцевою метою педагогічного моделювання є розробка моделі фахівця як аналога його діяльності, що дозволить йому отримати конкретний опис професійної діяльності, сприятиме виявленню невідповідностей між підготовкою та конкретною діяльністю.

Обґрунтуємо, чому ми використовуємо термін «структурно-педагогічна модель». Вважаємо, що модель є структурною, оскільки складається із сукупності структурних блоків, між якими є чіткий взаємозв'язок. Досягнення високого рівня сформованості готовності випускника педагогічного ВНЗ до професійної діяльності може бути здійснене лише за організації освітнього процесу як цілісного системного комплексу, що складається із взаємопов'язаних структурних елементів. При цьому принципи, закони чи порядок зв'язку цих елементів створюють чітку внутрішню структуру. Розроблену модель вважаємо педагогічною, бо в її основу покладено педагогічні аспекти формування готовності, а головним детермінантом її дієвості виступають виокремлені педагогічні умови.

В основу практичної діяльності з розробки структурно-педагогічної моделі було покладено поради А. Маркової (Маркова, 1995: 55–63), яка підкреслює, що за змістом модель у розгорнутому вигляді повинна включати характеристики особистості, які повинні вдосконалитися під час експериментального дослідження та яким повинна підкорятися дослідна робота. Зокрема, у дослідженні взято до уваги дві поради авторки щодо розробки моделі, а саме:

1. За структурою розроблена модель повинна містити у збалансованому вигляді окремі «блоки», які зумовлюють цілі та засоби, що впливають на результати.

2. За функціями вона повинна бути прогностичною та передбачати можливість оновлення кожного із виокремлених блоків на основі збалансованих і чітких взаємозв'язків між ними.

Отже, структурно-педагогічна модель передбачає сукупність мотиваційно-цільового, процесуально-діяльнісного, оцінювально-результативного структурних блоків (рис. 1).

Мотиваційно-цільовий блок включає мету, завдання, підходи та принципи, на основі яких реалізовується процес підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до тренерської діяльності в ігрових видах спорту. До процесуально-діяльнісного блоку включено педагогічні умови, навчальні дисципліни, методи, форми та засоби підготовки майбутнього вчителя до тренерської діяльності. Оцінювально-результативний блок

охоплює компоненти, критерії, рівні сформованості готовності майбутнього вчителя фізичної культури до тренерської діяльності та очікуваний результат.

Перший складник мотиваційно-цільового блоку – це *мета*, яка сформульована нами так – забезпечити формування готовності майбутніх вчителів фізичної культури до тренерської діяльності в ігрових видах спорту на засадах особистісно-орієнтованого навчання.

На основі цієї мети були поставлені конкретні завдання у процесі професійної підготовки майбутніх вчителів до тренерської діяльності:

– проаналізувати професійну діяльність тренера у порівнянні з професійною діяльністю вчителя фізичної культури та з'ясувати особливості професійної діяльності тренера в ігрових видах спорту;

– дослідити зміст готовності майбутніх вчителів фізичної культури до тренерської діяльності в ігрових видах спорту та конкретизувати компоненти, критерії, показники та рівні й визначити стан її сформованості;

– визначити потенціал особистісно-орієнтованого навчання у формуванні готовності майбутніх вчителів фізичної культури до тренерської діяльності в ігрових видах спорту;

– виявити й теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування готовності майбутніх вчителів фізичної культури до тренерської діяльності з ігрових видів спорту;

– розробити структурно-педагогічну модель формування готовності майбутніх вчителів фізичної культури до тренерської діяльності в ігрових видах спорту та експериментально перевірити ефективність обґрунтованих педагогічних умов і структурно-педагогічної моделі.

Центральне місце у мотиваційно-цільовому блоці посідають *підходи*, які, на думку науковців (Ареф'єв, Єдинак, 2001), виступають як методологічна основа дослідження та спрямовують майбутнього фахівця на реалізацію у своїй діяльності певної сукупності взаємопов'язаних цілей відповідно до вимог освітньої парадигми. До основних підходів віднесено компетентнісний, особистісно-орієнтований, акмеологічний і діяльнісний.

На основі узагальнення напрацювань науковців було обрано конкретні загально-дидактичні принципи, які ми вважаємо за доцільне покласти в основу формування готовності майбутніх вчителів фізичної культури до тренерської діяльності в ігрових видах спорту, а саме: свідомості та активності; наочності, доступності та індивідуалізації, систематичності. Дамо їм характеристику.

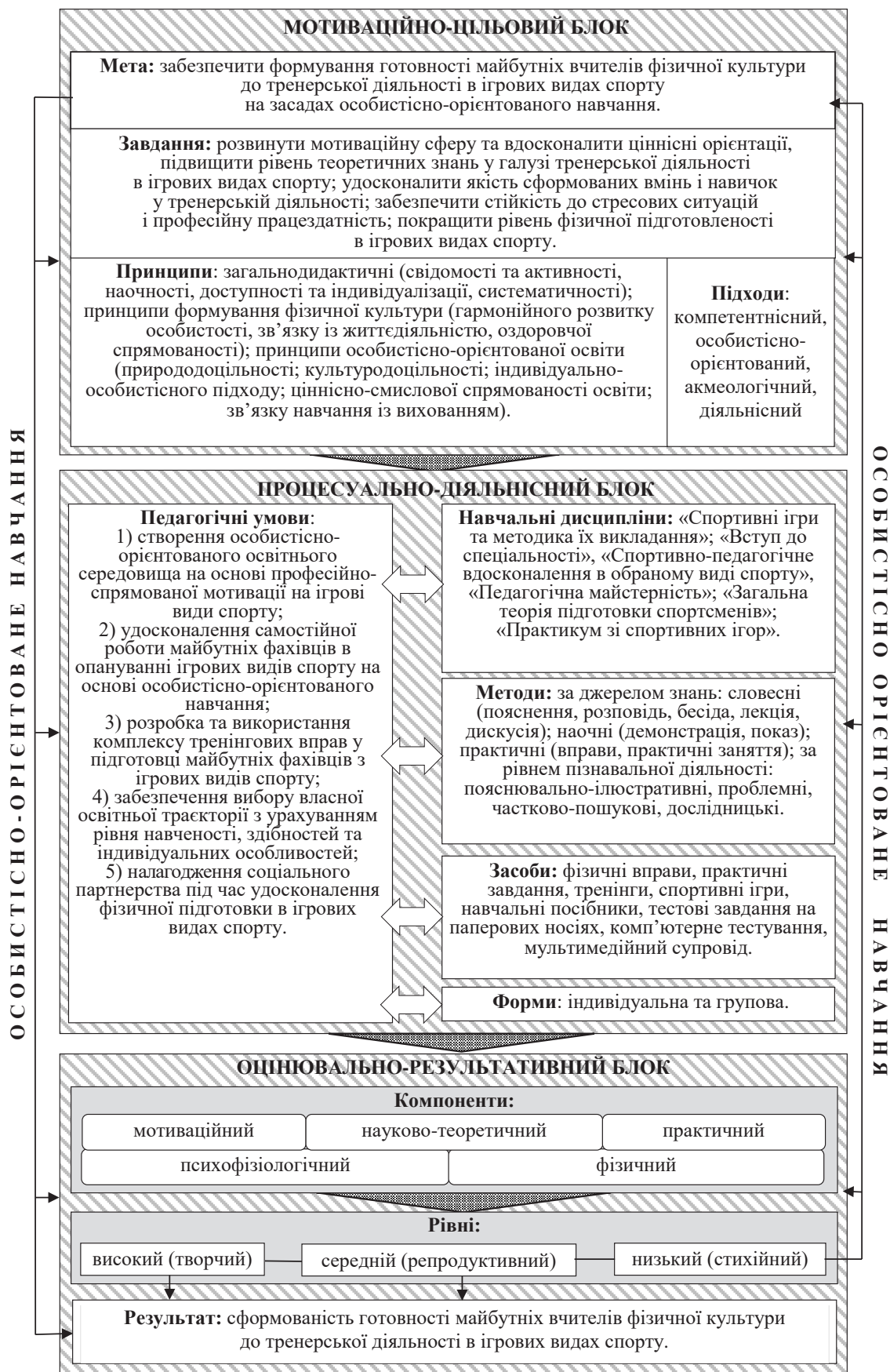

Рис. 1. Структурно-педагогічна модель формування готовності майбутніх вчителів фізичної культури до тренерської діяльності в ігрових видах спорту

Принцип свідомості та активності передбачає визначення шляхів творчої співпраці викладача та студентів при досягненні цілей навчально-виховної діяльності. Його сутність полягає у формуванні в майбутніх фахівців стійкої потреби в оволодінні цінностями фізичної культури та стимулюванні прагнення до самовдосконалення як тренера з ігрових видів спорту.

Принцип наочності надзвичайно важливий в ігрових видах спорту. У волейболі, баскетболі, гандболі та футболі не можливо обійтися без наочного показу сутності рухових дій, біомеханічних закономірностей їх побудови. Він передбачає формування у студентів точного чуттєвого образу, техніки, тактики, фізичних спроможностей, що виявляються не тільки за зоровими відчуттями, а й за сукупністю відчуттів, які надходять з інших органів чуття: слуху, вестибулярного апарату, рецепторів м'язів. Основними формами чуттєвого пізнання у реалізації принципу наочності є чуття, сприйняття та уявлення. Відчуття відображають окремі властивості фізичних вправ (наприклад, швидко, сильно, повільно, слабо). У результаті багаторічних тренувань кваліфіковані спортсмени набувають здатності до тонких диференційованих відчуттів під час виконання спеціалізованих рухових дій.

Принцип доступності та індивідуалізації передбачає визначення стимулюючої міри складності педагогічного завдання у процесі опанування студентами функцій тренера з ігрових видів спорту, враховуючи особливості статі, стану здоров'я та рівня теоретичної й практичної підготовленості. Доступність залежить як від можливостей студентів, так і об'єктивних труднощів, які виникають під час виконання завдань координаційної складності, надмірної енергоємності, небезпеки.

Принцип систематичності передбачає побудову навчально-виховного процесу у вигляді певного алгоритму, що забезпечує логіку і взаємозв'язок різних аспектів управління. Він вимагає, щоб процес формування готовності майбутніх вчителів фізичної культури до тренерської діяльності в ігрових видах спорту не зводився до проведення епізодичних, розрізнених заходів, а здійснювався безперервно та послідовно.

Зазначимо, що процес формування готовності майбутніх вчителів фізичної культури до тренерської діяльності в ігрових видах спорту базувався на *принципах фізичного виховання*. У цьому контексті за основу було прийнято погляди Т. Круцевич (Круцевич, 2003: 50–51), яка виділяє принципи формування фізичної культури. До цих принципів віднесено *принцип гармонійного розвитку осо-*

бистості, який полягає у тому, що фізична культура в житті людини повинна займати відповідне місце, з потребами суспільства, з інтересами самої особистості; *принцип зв'язку з життєдіяльністю* відіграє прикладну функцію фізичної культури в суспільстві – підготовлює членів суспільства до діяльності у сфері виробництва, а за необхідності – і до участі у військово-бойових діях, забезпечує безпечний рівень життєдіяльності; *принцип оздоровчої спрямованості* відображає гуманістичну спрямованість культури у суспільстві. Суть цього принципу полягає в тому, що фізична культура повинна сприяти зміцненню здоров'я, тому має спонукати руховим діям, розвитку фізичних здібностей і вихованню особистих якостей.

Наповнення *процесуально-діяльнісного блоку* структурно-педагогічної моделі зумовлено тим, що вища фізкультурна освіта потребує інноваційних змін у професійній підготовці фахівців, мета діяльності яких передбачає забезпечення формування фізично культурної, а не просто тілесно здорової людини, здатної здійснювати і забезпечувати на всіх рівнях педагогічно організоване фізкультурне виховання.

Науковці констатують, що за всіма показниками більш освічені фахівці мають більш високий рейтинг і в плані задоволеності професією, і в плані професійного вдосконалення, і в плані перспектив кар'єрного зростання. Цей аспект насамперед враховувався нами під час формування готовності майбутніх вчителів фізичної культури до тренерської діяльності у системі вищої освіти через процесуально-діяльнісний складник моделі. У цьому зв'язку провідним елементом мають виступати *педагогічні умови*, які виокремлено на засадах особистісно-орієнтованого навчання (Сопотницька, 2015: 114).

Отже, чільне місце відведено таким педагогічним умовам:

- створення особистісно орієнтованого освітнього середовища на основі професійно-спрямованої мотивації на ігрові види спорту;
- удосконалення самостійної роботи майбутніх фахівців в опануванні ігрових видів спорту на основі особистісно-орієнтованого навчання;
- розробка та використання комплексу тренінгових вправ у підготовці майбутніх фахівців з ігрових видів спорту;
- забезпечення вибору власної освітньої траєкторії з урахуванням рівня навченості, здібностей та індивідуальних особливостей;
- налагодження соціального партнерства під час удосконалення фізичної підготовки в ігрових видах спорту.

Значимо, що впроваджувалися вони під час вивчення студентами таких *навчальних дисциплін*: «Вступ до спеціальності» (1 семестр, 2,5 кредити), «Спортивні ігри та методика їх викладання» (2-4 семестри, 6 кредитів); «Гандбол» (6 семестр, 1,5 кредитів); «Педагогічна майстерність» (7 семестр, 3 кредити); «Загальна теорія підготовки спортсменів» (8 семестр, 2 кредити); «Практикум зі спортивних ігор» (8 семестр, 3 кредити); «Спортивно-педагогічне удосконалення в обраному виді спорту» (1-8 семестр, 9,5 кредитів). Загалом навчальні дисципліни нами обиралися з тих міркувань, щоб охопити весь цикл навчання бакалаврів. Під час формування готовності ми прагнули, щоб на кожному році навчання вивчали дисципліну, яка була б безпосередньо дотична до авторського бачення процесу формування готовності майбутніх вчителів фізичної культури до тренерської діяльності в ігрових видах спорту.

Для практичного впровадження виокремлених педагогічних умов було прийнято рішення про доцільність внесення у структурно-педагогічну модель конкретних *методів навчання*. Зокрема, методи навчання розглядалися як «способи упорядкованої взаємозумовленої діяльності викладачів і студентів, організації пізнавальної діяльності, спрямованої на розв'язання завдань освіти, виховання та розвитку в процесі навчання» (Якса, 2007: 187). Без методів навчання, на думку Н. Якси (Якса, 2007: 187), не можливо досягнути поставленої мети, реалізувати запланований зміст, адже вони розглядаються як проміжна ланка між цілями та результатом навчання. У своєму дослідженні ми виходили з постулату О. Вишневського про те, що вибір методів є вирішальним у побудові навчання, адже вони визначають «головну техніку навчального процесу» (Вишневський, 2008: 135).

У практичному аспекті методи навчання поділено за джерелом знань на словесні (пояснення, розповідь, бесіда, лекція, дискусія); наочні (демонстрація, показ); практичні (вправи, практичні заняття). За рівнем пізнавальної діяльності було використано такі групи методів: пояснювально-ілюстративні, проблемні, частково-пошукові, дослідницькі.

Як вагомий чинник процесуально-діяльнісного блоку структурно-педагогічної моделі були конкретні *форми і засоби*, які використовуються у процесі професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до тренерської діяльності в ігрових видах спорту. Отже, з метою впровадження педагогічних умов були використані індивідуальна та групова форми роботи, які в нашому баченні матимуть суттєвий вплив на формування усіх компонентів готовності та позитивно впливатимуть на рівень

самооцінки фізичних якостей і здібностей майбутнього фахівця як спортивного тренера. До *засобів* навчання, які плануємо використати у формуванні готовності майбутніх вчителів фізичної культури до тренерської діяльності в ігрових видах спорту, віднесено фізичні вправи, практичні завдання, тренінги, спортивні ігри, навчальні посібники, тестові завдання на паперових носіях, комп'ютерне тестування, мультимедійний супровід.

В *оцінювально-результативний блок* структурно-педагогічної моделі включено компоненти, критерії, рівні готовності та результат. Зокрема, очікуємо вдосконалення мотиваційного, науково-теоретичного, практичного, психофізіологічного та фізичного *компонентів* готовності. Уточнимо, що мотиваційний компонент включає мотиви, які спонукають до діяльності у сфері фізичної культури і спорту, а саме діяльності тренера-викладача, бажання стати висококваліфікованим тренером з ігрових видів спорту, одержати роботу, прагнення до саморозвитку, самовиховання й професійного вдосконалення, систематичне ведення здорового способу життя.

Науково-теоретичний компонент готовності складається з теоретичних знань, які є основою для практичних дій. Суть практичного компонента полягає в наявності сформованих у майбутнього тренера професійних вмінь і навичок. Психофізіологічний компонент забезпечує професійну працездатність тренера, здатність вільно керувати своєю поведінкою і поведінкою інших, впевнено і наполегливо продовжувати розпочату справу, бути врівноваженим, витриманим і стійким до стресових ситуацій. До змісту фізичного компонента діяльності тренера належать стан здоров'я та фізичного розвитку відповідно до вимог професійної діяльності.

Ефективність підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до тренерської діяльності ми оцінюємо на основі таких *критеріїв*: стійкий інтерес до навчального процесу; прагнення до реалізації власного професійного потенціалу тренера з ігрових видів спорту (мотиваційний компонент); знання про загальні підходи до організації тренерської діяльності; ступінь оволодіння знаннями, необхідними для виконання майбутньої професійної діяльності тренера з ігрових видів спорту (науково-теоретичний компонент); оволодіння організаційними вміннями; оволодіння комунікативними вміннями (практичний компонент); стійкість до стресових ситуацій; професійна працездатність майбутнього тренера з ігрових видів спорту (психофізіологічний компонент); рівень загальної та спеціальної фізичної підготовленості студентів з ігрових видів спорту; ступінь сформованості спеціальних

рухових вмінь і навичок студентів, необхідних для виконання функцій тренера з ігрових видів спорту (фізичний компонент).

Залежно від ступеня сформованості готовності вчителя фізичної культури до тренерської діяльності в ігрових видах спорту виділено три рівні готовності: високий (творчий), середній (репродуктивний) і низький (стихійний). Вважаємо, що лише високий і середній рівні можна вважати належними, тоді як низький рівень готовності не забезпечує можливості майбутньому фахівцеві виконувати функції тренера.

Висновки. Таким чином, вважаємо, що розроблена структурно-педагогічна модель формування готовності майбутніх вчителів фізичної культури до тренерської діяльності найбільш повно відображає розвиток досліджуваного феномена. Усі структурні складники розглядаємо як елементи цілісного процесу, що забезпечують найкращий результат для кожного окремого студента, який у майбутньому планує працювати на посаді тренера з ігрових видів спорту.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у пошуку напрямів реалізації розробленої моделі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : навч. посіб. 3-тє вид., доопрац. і доп. Київ : Знання, 2008. 566 с.
2. Круцевич Т. Ю. Теория и методика физического воспитания. Киев : Олимпийская литература, 2003. Том 1. 424 с.
3. Маркова А. К. Педагогические критерии и степени профессионализма учителя. *Педагогика*. 1995. № 6. С. 55–63.
4. Навчальний посібник для студентів навчальних закладів II – IV рівнів акредитації / В. Г. Арєф'єв, Г. А. Єдинак. 2-е вид. перероб. і доп. Кам'янець-Подільський : Абетка НОВА, 2001. 384 с.
5. Сопотницька О. В. Практичні механізми реалізації педагогічних умов у підготовці майбутніх вчителів фізичної культури до тренерської діяльності. *Нові технології навчання : наук.-метод. зб.* Київ : Агросвіта, 2015. Вип. 86. Ч. 2. С. 114.
6. Якса Н. В. Основи педагогічних знань : навч. посіб. Київ : Знання, 2007. 358 с.

REFERENCES

1. Vyshnevskyi O. (2008) *Teoretychni osnovy suchasnoi ukrainskoi pedahohiky*. [Theoretical foundations of modern Ukrainian pedagogy]. Kyiv : Znannia, 2008, 566 [in Ukrainian].
2. Krutsevych T. Yu. (2003) *Teoryia y metodyka fizycheskoho vospytanyia*. [Theory and methods of physical education]. Kiev : Olympic Literature [in Russian].
3. Markova A. K. (1995) *Pedahohycheskye kryteryu y stupeny professyonalizma uchytelia* [Pedagogical criteria and degrees of professionalism of the teacher]. *Pedahohyka*. № 6. P. 55–63 [in Russian].
4. Arfiev V. G., Edinak G. A. (2001) *Navchalnyi posibnyk dlia studentiv navchalnykh zakladiv II – IV rivniv akredytatsii* [Tutorial for students of educational institutions of II – IV accreditation levels]. Kamyanets-Podilsky : Alphabet Nova [in Ukrainian].
5. Sopotnyts'ka O. V. (2015) *Praktychni mekhanizmy realizatsiyi pedahohichnykh umov u pidhotovtsi maybutnikh vchyteliv fizychnoyi kul'tury do treners'koyi diyal'nosti*. [Practical mechanisms for implementing pedagogical conditions in the preparation of future teachers of physical culture to coaching activity]. *Novi tekhnolohiyi navchannya*. Vyp. 86. № 2. P. 113–117 [in Ukrainian].
6. Yaksa N. V. (2007) *Osnovy pedahohichnykh znan*. [Fundamentals of pedagogical knowledge]. Kyiv : Znannia, 2007, 358 [in Ukrainian].